

Tuure Lehén

Kommunismen och kristendomen

Denna text gavs 1953 ut som broschyr av förlaget Kansankulttuuri i Helsingfors. Den är representativ för hur man vid den tiden officiellt såg på och förhöll sig till kristendomen från stalinistiskt håll. Samtidigt som Lehén försöker klargöra skillnaderna mellan ”den vetenskapliga socialismen” (som är ateistisk) å ena sidan och den kristna tron å den andra, så försöker han också peka på det som dessa livsåskådningar har gemensamt. Tonen är således ganska försonlig, vilket inte alltid var fallet när det gällde den stalinistiska kommunistpartierna och religiösa riktningar.

Av Tuure Lehén finns tidigare på marxistarkivet boken [Arbetarklassens världsåskådning](#). Där finns även en kortfattad biografisk skiss över författaren.

Gbg 14/3 2017

Martin F

Förord

Denna skrift omfattar huvuddragen av mitt referat vid en diskussion, som i april 1951 anordnades av prästerna i Helsingfors brödrakrets. Den utgavs efter diskussionen på finska i en förhållandevis stor upplaga. Det visade sig emellertid snart, att allmänhetens intresse för de frågor, som behandlades i skriften, var betydligt starkare än väntat. Första upplagan tog slut, och efterfrågan fortsätter, varför en andra upplaga är av behovet påkallad.

Några ändringar har jag inte företagit i texten. Därmed avser jag inte, att allt vore så uttömmande behandlat, att ingenting skulle vara att tillägga. Men jag är nöjd över att kunna konstatera, att det inte är skäl att stryka något av vad jag yttrat i dessa frågor för snart tre år sedan. Också här finner vi ett belägg för att frågan om kommunisternas inställning till kristendomen och de kristligt tänkande inte är en ”dagspolitisk” eller ”taktisk” sak, som ändras efter lägets växlingar, utan bygger på principerna och övertygelsens fasta klippgrund.

Grundtanken i denna skrift, att kommunistiskt och kristligt tänkande människor trots den obestridliga konflikten mellan sina världsåskådningar kan finna en gemensam plattform för en fruktbar diskussion i ”världsliga” frågor, har år efter år fått ny bekräftelse. Kretsen av de frågor, som gäller människornas mänskliga rättigheter och förenar alla människor, särskilt alla ”arbetande och betungade” folklager, och som enträget påkallar samarbete mellan kommunistiskt och kristligt tänkande människor, har synbarligen vidgats.

Helsingfors, i december 1953.

T. Lehén..

Jämförelse mellan kommunismen och kristendomen

Kommunismen har ofta jämförts med kristendomen, inte endast i ironisk, utan i allvarlig mening. Det är allmänt känt, att kommunismen äger talrika uppriktiga vänner bland de kristligt tänkande. Jag skulle vilja säga, att detta är en fullt normal företeelse, och att det inte heller skulle kunna förhålla sig annorlunda. Att speciellt religiösa människor ur de fattigare folklagren känner dragning till kommunismen, är mer än förståeligt. I sin bibel finner de ju citat av varm

medkänsla med de förtryckta och sämre lottade i samhället och stränga fördömande ord om den samhälleliga orättvisan, om de rikas och mäktigas lystnad, själviskhet, brutalitet och fariseism. Sådana troende hör man ofta säga:

“Kristus var den första kommunisten”.

Med dessa ord uttrycker de den sanningen, att det är kommunismen, som i våra dagar mest målmedvetet och omutligt försvarar alla de undertrycktas sak. Och såframt de icke kan förena sig om den ståndpunkten, att allt jordiskt är fåfängligheternas fåfänglighet, och att frågan om den samhälleliga orättvisan eller rättvisan här på jorden är en likgiltig fråga så måste de helt enkelt känna sympati för kommunismen.

En annan jämförelsepunkt mellan kommunismen och urkristendomen är för många troende de övertygade kommunisternas osjälviskhet och offervillighet, den i våra dagars värld oförnekliga moraliska styrka, med vilken de försvarar sin rättvisa sak. Dessa troende vet, hur kommunisterna nedsättes och förföljes överallt i världen för sin idé. De ser den stora likheten mellan de kommunistiska martyrernas och de kristna martyrernas öden och uppträdande.

I verkligheten är den nutida kommunismen inte en religiös, utan en samhällelig, och som sådan en rent “världslig” idériktning, den strävar inte heller att utge sig för något annat. All slags spekulering i människornas religiösa känslor är oss främmande. Men det är vår heliga plikt att söka förstå bättre än förr de uppriktiga, rättsinniga, osjälviska människor, som på det religiösa tänkesättets grund önskar främja sanningens och rättvisans seger här på jorden. Med sådana människor kan vi alltid finna ett gemensamt språk, trots olikheten i våra världsåskådningar.

Är kommunismen och kristendomen varandras motsatser?

Det är vilseledande och partiskt att ställa upp kommunismen som kristendomens motsats. Denna falska uppfattning sprides dock i vida kretsar, främst i valtider. Man söker inbilla väljarna, att de har att göra sitt val antingen för kommunismen eller för religionen. Sådana metoder skulle jag vilja kalla oärlig spekulering i människors religiösa känslor, och jag finner inga ord starka nog att fördöma dem. I min senaste höst utgivna bok “*Arbetarklassens världsåskådning*”¹ skriver jag, att sådana metoder är “av djävulen”. De är mörksens verk, en illslug dimbildning, varmed man för de troende söker dölja den sanningen, att kommunisterna på samma sätt försvarar alla förtryckta och exploaterade människors rättigheter oberoende av religion.

I verkligheten är kommunismen varken kristendomens eller någon annan religiös riktningens motsats. Kommunismens motsats är kapitalismen och imperialismen och de ideologier, som representerar dem, framför allt fascismen. Kommunism eller fascism? se där alternativ, som nutidens verklighet ställer, omöjligt att kringgå och allt klarare för alla människor på jordklotet, kristna såväl som mohammedaner, buddhister som Mosestrogn, troende som ateister.

Utgår vi från denna grund, förstår vi också vilket värde som bör tillmätas de ofta hörda påståendena om förföljelser mot präster och troende i Sovjetunionen och folkdemokratierna. Jag har vistats tillräckligt länge i Sovjetunionen för att med rent samvete våga påstå, att ingen förföljts eller förföljes där för sin tros skull. De händelser, som gett upphov till påståendet att präster och troende förföljes, kan i själva verket inte ha varit en kommunismens kamp mot kristendomen, utan en kamp mellan revolution och kontrarevolution. Och man kan inte kräva, att sovjetmakten skall handla annorlunda än någon annan stat, att den skulle tillåta högförräderi bara

¹ Tuure Lehén. [Arbetarklassens världsåskådning](#). Översättning Alli Backlund. Helsingfors: Kansankulttuuri, 1961. - 192 sid.

därför, att den skyldige råkar vara präst till yrket eller bekänner sig till den ena eller andra religionen. De goda relationer, som nu för tiden erkänt är rådande mellan stat och kyrka, kan förklaras helt enkelt ur den omständigheten, att kyrkans män i detta land avstått från alla kontrarevolutionära konspirationer.

Kommunisterna, som i våra dagar är de mest förföljda människor i världen, förstår bättre än någon annan, att inga verkliga övertygelser kan undertryckas med våld. Men i det vi fördömer bruket av våld mot religionen, ställer vi oss lika avvisande till alla slags tvångs- och påtryckningsåtgärder som vidtas till kyrkans och religionens förmån av staten eller av enskilda. Vi motsätter oss, att någon bestämd religion eller sekt ställes i en privilegierad ställning framom andra, vi håller oss för att alla religioner skall erkännas som likvärdiga, och samtidigt är vi anhängare av rätten att bedriva upplysningsarbete mot religionen. De kristna torde å sin sida knappast kunna opponera sig mot denna ståndpunkt. I varje fall säger sig de religiösa i Sovjetunionen vara glada över den atmosfär av fullständig frihet, som av sovjetstaten byggts upp kring religionsfrågan. Och vi har väl heller inget skäl att betvivla uppriktigheten i dessa ord.

Vår inställning till alla frågor religionsfrågan medräknad, avgör vi uteslutande ur samhällskampens synpunkt, kampen mellan socialismen och kapitalismen, kommunismen och fascismen, fredens krafter och krigets. Kampens krav motsvaras av vår kommunistiska världsåskådning, den dialektiska materialismen.

Den vetenskapliga världsåskådningen

I det jag skarpt avvisar det med det politiska mörklägningsarbetet sammanhörande påståendet, att kommunismen är kristendomens motsats och lika med ateism, så vill jag heller inte göra mig skyldig till ett fel i motsatt riktning genom att påstå, att det inte skulle bestå någon som helst konflikt mellan den kommunistiska och den kristna världsåskådningen, och att dessa två skulle gå huxflux att förena.

Vår kommunistiska världsåskådning är vetenskaplig och detta skiljer den på ett avgörande sätt från alla religioner. Vetenskapen erkänner icke trons plan, endast kunskapens. All mystik, att tro på det övernaturliga, faller utanför vetenskapen, så att säga på tröskeln till vetenskapens tempel. Det högsta av de väsen, vetenskapen erkänner, är människan. Människan är skaparen av alla de andliga värden vi känner. Meningen med allt vi känner är av mänskligt ursprung. Det andliga livet, de andliga värdena, uppstår och utvecklas i människans hjärna.

Striden om Guds existens eller icke-existens väcker ingen upphetsning hos oss. Den panteistiska uppfattning. Enligt vilken Gud är det samma som naturen, är i själva verket inte långt från vår materialistiska uppfattning. Vi kallar världen för världen, inte för Gud. Om åter någon säger, att han bär "Gud i sitt hjärta", så kan vi inte förneka det, eftersom det i så fall gäller människans inre liv, hennes känslor, fantasi och tankar, vilkas existens vi erkänner. Men något utanför världsaltet och människan stående övernaturligt andeväsen erkänner vetenskapen icke och kan heller icke erkänna. Och denna vetenskapliga ateism ingår verkligen i den marxistiska världsåskådningen.

Vi erkänner villigt det begränsade i våra hittills nådda kunskaper. I världsaltet finns ännu många företeelser, som vetenskapen på sin nuvarande nivå inte kan förklara tillfredsställande. Men vetenskapens segertåg, över vilket vi glädjer oss av hjärtat, ger oss en allt starkare bekräftelse på att de fenomen, som i detta nu ter sig så hemlighetsfulla, är möjliga att förklara på naturligt sätt och kan behärras av människorna. I den fria kritikens namn vill jag säga rent ut, att

jag i flere prästers artiklar trott mig utläsa ett slags välbehag över att våra nuvarande kunskaper är begränsade, alltså snarare glädje över att vissa företeelser ännu är höljda i dunkel, än glädje över vetenskapens vinningar. Ett sådant tänkande kan vi inte betrakta som framstegsvänligt.

Den av oss erkända marxistiska dialektiken är läran om naturens och samhällets utveckling. Utvecklingen går genom motsatser, och så länge vi lever i ett klassamhälle, är klasskampen ofrånkomlig. Den högsta samhällsform, vi i detta nu kan skönja på förhand, är det klasslösa kommunistiska samhället. Vi påstår inte, som man hånande säger, att det är "paradiset" eller "det tusenåriga riket". Men det är i varje fall ett samhälle, där det varken kommer att finnas klasskamp eller krig, varken brist eller elände, och där det är möjligt att genomföra den i detta nu största mänskligt tänkbara rättvisan och jämlikheten, kommunismens princip: "Av var och en efter förmåga, åt var och en efter behov".

Den kommunistiska och den kristna moraluppfattningen

Till och med våra motståndare måste medge, att kommunismen mänskligt sett representerar en mycket hög moral. Den vädjar till människans höga bestämmelse, till hennes "bättre jag". Den högaktar människan, men ålägger henne just därför en stor plikt. Och jag vågar påstå, att den kommunistiska moralen ställer mycket större krav på människan än den kristna. I det den kristna moralen utgår från att människan av naturen är ond och syndig, förlåter den alltför lättvindligt människornas fel och brott mot sig själva och sina medmänniskor. En sådan uppfattning sporrar inte människorna att övervinna sina fel, att handla och kämpa mot det onda. För jämförelsens skull vill jag nämna, hur den kommunistiska pedagogikens stora banbrytare Makarenko ställer sig till frågan om människors fel och felsteg. Han säger:

"Varför måste det finnas fel? Jag säger: det får inte finnas fel".

Det torde erkännas, att en dylik principiell intolerans mot fel och laster är många gånger bättre, när det gäller att hjälpa människan att arbeta bort dem, än löften om nåd och förlåtelse från någonting utanför människan.

Av frukten känner man trädet. Vi har rätt att fråga, vilken frukt den kommunistiska moralen bär, hur den inverkar på individer och samhällen. I början nämnde jag kommunismens martyrer. Jag skulle på rak arm kunna räkna upp hundratals människor, vilkas liv och död bevisar den kommunistiska världsåskådningens stora moraliska kraft.

Som en mycket viktig måttstock på den kommunistiska moralens verkningar bör vi betrakta Sovjetunionen, eftersom den kommunistiska världsåskådningen där är den förhärskande. Jag nöjer mig med några små exempel. I Sovjetunionen är det mycket lättare att skaffa sig alkohol-drycker än i Finland, men dryckenskap finns i ojämförligt mindre utsträckning, och kampen mot alkoholismen är där inget stort problem. När jag återkom från Sovjetunionen, gick jag längs Bulevarden i Helsingfors, från början till slut, och utan att göra mig skyldig till alltför stora överdrifter kan jag säga, att på denna korta sträcka såg jag flera redlost berusade män och kvinnor, än jag sett i Sovjetunionen på 28 år.

Ett annat exempel. I Sovjetunionen existerar ingen prostitution i någon som helst form, varken öppen eller hemlig. Jag har hört mången utländsk nöjeslysten herreman dystert svära över detta "missförhållande". Engiftet är respekterat och hålles i helgd, och det är säkerligen ett verkligare och helare äktenskap än i något kapitalistiskt land, eftersom de ekonomiska synpunkterna spelar en försvinnande liten roll vid valet av make och maka.

Det vore fåfängt att söka förklara detta snabba uppsving i folkets moral enbart såsom en följd av förkunnelsen om den kommunistiska moralen. Sådana underverk kan inga moralpredikningar

åstadkomma. Människan förändras med de samhälleliga livsvillkoren. Folkets moraliska uppsving i Sovjetunionen är framför allt ett bevis för den socialistiska samhällsordningens överlägsenhet, mot kapitalismens förfall. Men den kommunistiska moralläran, vars högsta lag är. Att de gemensamma intressena alltid och allestädes går framom de individuella, har för sin del nogsamt bidragit till resultatet.

Vad förenar oss

Jag har försökt samvetsgrant framföra allt som skiljer den kommunistiska livsåskådningen från den kristna. Det har varit min plikt. Men det, som jag hoppas står våra hjärtan närmast och som jag betraktar som många gånger viktigare, är svaret på den motsatta frågan: vad förenas dem? I vilka frågor och på vilket sätt kan de kommunistiskt och de kristligt tänkande, trots skiljaktigheterna i världsåskådning, finna ett gemensamt språk, en gemensam plattform för fruktbara diskussioner och för samarbete, utan att vara orättvisa mot varandra och utan att pruta av på sin egen kommunistiska eller religiösa övertygelse? Denna fråga är så viktig, att det lönar sig att söka ett svar på den, och detta svar måste finnas. Jag skulle vilja fästa uppmärksamheten vid vissa fakta, som kanske hjälper oss att finna rätta vägen.

Jag nämnde redan, att ett stort antal troende, som tillhör arbetarklassen och andra fattiga samhällslager, ställer sig sympatiskt till kommunismen. Denna sympati bottnar i en verklig social ödesgemenskap, i det faktum, att den kapitalistiska exploateringen och förtrycket riktar sig lika hänsynslöst mot de troende som mot de icke-troende. På denna grund är det inte svårt att nå samförstånd, om man bara har god vilja, om man bara önskar förstå varandra och skjuta undan det som skiljer. Särskilt skulle jag vilja framhålla, ett endast en dålig och orättvis, men aldrig en god och rättvis sak någonsin varit betjänt av att man sårar troende personers religiösa känslor.

Men lyckligtvis inskränker sig verklighetsunderlaget för en fruktbar diskussion och samförstånd i detta fall inte till de gemensamma intressena, som förenar de exploaterade och undertryckta folklagren. Oss alla förenar, oberoende av klass och trosbekännelse den omständigheten att vi är människor. Människorna behöver bröd, men de behöver också mänskliga rättigheter. Den mest fundamentala av alla mänskliga rättigheter är rätten att leva. Vi vill leva, tills vi dör en naturlig död, inte dräpta. Men förpliktat oss inte denna den första av alla mänskliga rättigheter att göra allt för att förhindra ett livsförhärjande krig? Vi förstår de troende, som andäktigt ber för fredens bevarande. Men hade inte den franska prästen Boulier, som besökte vårt land, rätt, då han sade att bön inte är nog, vi måste också kämpa för freden.

Talrika framstående religiösa personligheter och kretsar av troende har just på denna grund funnit en gemensam plattform med kommunisterna. Dessa rättsinnade personer har förstått vilket värde de skall tillmäta krigsmakarnas viskningskampanjer, som ifrågasätter kommunisternas uppriktiga fredsvilja. De kan inte sluta sina ögon för det faktum, att en framgångsrik kamp för freden i våra dagar är möjlig endast, om kommunisterna är med i kampen.

Dessa fakta bekräftar vår uppfattning, att olikheten i världsåskådning inte är något oöverstigligt hinder för samförstånd i andra stora frågor, som rör alla människor oberoende av trosbekännelse. Jag skulle vilja mana mina troende medmänniskor att utan fördomar studera till exempel Demokratiska Förbundets för Finlands Folk valprogram, och med handen på hjärtat fråga sig, om de berättigade ekonomiska och sociala krav, som framförs i detta program, står i strid med deras religiösa övertygelse.

Lästips – marxism och religion

Gilbert Achcar: [Marxister och religionen – igår och idag](#)

M Löwy: [Opium för folket – marxism och religion](#)

Felix Morrow: [Religionen – dess samhällliga rötter och roll](#)

Kristendom:

Theodore Edwards vs pastor Blase Bonpane: [Marxism och kristendom](#)

Karl Kautsky: [Kristendom och socialism](#) (klassisk skrift)

Michael Löwy: [Marxism och religion: befrielse teologins utmaning](#)